

УДК 632. 7: 634. 22 (477. 54)

© 2015 М. Д. Євтушенко

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ШКІДНИКИ ПЛОДІВ СЛИВИ ТА АЛИЧІ У САДАХ ХАРКІВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Євтушенко М. Д. Шкідники плодів сливи та аличі у садах Харківського району Харківської області. У садах Харківського району Харківської області основними шкідниками плодів сливи є сливова товстонижка — *Eurytoma schreineri* Schr. і сливова плодожерка — *Grapholitha funebrana* Tr. Серед плодів, що опадають на ґрунт, перші плоди, пошкоджені сливовою товстонижкою та сливовою плодожеркою, з'являються, в основному, в першій – другій декадах червня. Частка пошкоджених сливовою товстонижкою плодів сливи у падалиці становила 25,9–98 %, аличі дикорослої — 83–98 %, а пошкоджених сливовою плодожеркою плодів: сливи — 1,0–30,5 %, аличі — 1,0–7,5 %. Пошкодженість плодів сливи сливовою плодожеркою в урожаї при дворазовому обприскуванні становила від 2,9 % до 4,4 % залежно від сорту.....8 назв

Ключові слова: сливова товстонижка, сливова плодожерка, сливовий чорний пильщик, пошкодженість, алича дикоросла, сорти сливи: Ренклюд Альтана, Угорка звичайна, Ганна Шпет.

Євтушенко Н. Д. Вредители плодов сливы и алычи в садах Харьковского района Харьковской области. Установлено, что в садах Харьковского района Харьковской области основными вредителями плодов сливы являются сливовая толстоножка — *Eurytoma schreineri* Schr. и сливовая плодожорка — *Grapholitha funebrana* Tr. Среди плодов, которые падают на почву, первые плоды, поврежденные сливовой толстоножкой и сливовой плодожоркой, появляются, в основном, в первой – второй декадах июня. Доля поврежденных сливовой толстоножкой плодов в падалице сливы составляла 25,9–98 %, алычи дикорастущей 83–98 %, а поврежденных сливовой плодожоркой плодов: сливы — 1,0–30,5 %, алычи — 1,0–7,5 %. Поврежденность плодов сливы сливовой плодожоркой в урожае при двухразовом опрыскивании составила 2,9–4,4 % в зависимости от сорта..... 8 назв.

Ключевые слова: сливовая толстоножка, сливовая плодожорка, сливовый чорний пилильщик, поврежденность, алыча дикорастущая, сорта сливы: Ренклюд Альтана, Угорка обыкновенная, Анна Шпет.

Yevtushenko M. D. The pests of the plums fruits and cherry plums in the gardens of Kharkiv region of Kharkiv oblast. It was determined that in the gardens of Kharkiv district of Kharkiv region the main pests of the plum fruits are *Eurytoma schreineri* Schr. and *Grapholitha funebrana* Tr. Among the fruit that fall to the soil, the first ones damaged by *Eurytoma schreineri* Schr. and *Grapholitha funebrana* Tr. appear mostly in the first and in the second decades of June. The percentage of the plum fruit damaged by *Eurytoma schreineri* Schr. in the fallen fruit formed 25,9–98 %, wild plums — 83–98 %, and the percentage of the damaged fruit by *Grapholitha funebrana* Tr. formed: plums — 1,0–30,5 %, cherry plums — 1,0–7,5 %. The damage of the plum fruit by *Grapholitha funebrana* Tr. in the yields by two times spraying made up from 2,9 % to 4,4 % depending on the variety.....8 ref.

Keywords: *Eurytoma schreineri* Schr., *Grapholitha funebrana* Tr., *Нарлокампа minuta* Christ., damage, wild plums, plum varieties: Renklod Altana, Ugorka, Anna Shpet.

Слива й алича — цінні плодові деревні рослини. Слива починає плодоносити на 4–5-й роки. Серед інших плодових культур посідає за поширеністю третє місце (18 % зайнятості площі під плодовими культурами). Найсприятливішими за природними умовами для вирощування сливи в Україні є Вінницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Хмельницька, Чернівецька області.

Алича є швидкоплідною рослиною, що дає врожай на другий рік після посадки, абсолютно невимоглива до ґрунтів, має рідкісну посухостійкість. Кісточка аличі містить 42 % олії, за якістю аналогічної мигдальній.

Середньодобову потребу людини у вітаміні С можна забезпечити споживанням 100–150 г сливи або ж 200–250 г яблук чи груш. Серед кісточкових найбільш поширеною є слива. Урожайність сливи становить 50 ц/га, а аличі — 60 ц/га. За обсягом збирання сливи лідером є Італія.

В Україні площа під насадженнями сливи та аличі становить 16,8 тис. га в індустріальному секторі, з них сливи — 13,7 тис. га, аличі — 3,1 тис. га та 32,3 тис. га в приватному секторі [2, 5, 6].

У нашій зоні виявлено 31 вид комах, які живляться різними органами сливи та аличі. Основними спеціалізованими шкідниками плодів сливи й аличі є сливова плодожерка, сливова товстонижка та сливовий чорний пильщик. Домінують у Східному Лісостепу України сливова товстонижка та сливова плодожерка, тоді як у Північному Лісостепу домінують сливовий чорний пильщик і сливова товстонижка [1, 3, 7, 8].

У сливовій товстонижки зимує личинка останнього віку всередині кісточки. Визначальним чинником, що обумовлює динаміку льоту товстонижки, є середньодобова температура повітря. Твердість кісточки в період лялькування личинок не дає можливості личинці прогризти отвір в кісточці, через який у подальшому з неї вийде імаго. Під час відкладання яйця самка проколює яйцекладом оплодень і м'яку кісточку. У разі, якщо товщина оплодня перевищує довжину яйцеклада, відкладання яєць стає неможливим. Отже основним фактором стійкості сливи, аличі та інших кісточкових проти сливової товстонижки є товщина оплодня в період відкладання яєць [4, 8].

У Східному Лісостепу сливова товстонижка пошкоджує сливу, аличу, абрикос, тернослив, терен, вишню, черешню.

Гусениці сливової плодожерки зосереджуються на зимівлю переважно на корі штампів дерев на висоті до розміщення нижніх скелетних гілок, а в молодих насадженнях сливи, які вступили в стадію плодоношення 7–10 років тому, — в ґрунті і серед рослинних залишків навкруги стовбура та на площі пристовбурного кола [4].

Мета досліджень — встановлення домінуючих шкідників плодів сливи й аличі, визначення строків початку обпадання плодів, пошкоджених личинками сливової товстонижки і сливової плодожерки, та ефективності хімічних заходів захисту.

Методика досліджень. Досліди проводили в 2012–2015 рр. на аличі дикорослій та сливі сортів Ренклюд Альтана, Угорка звичайна, Ганна Шпет у ДП НДГ «Докучаєвське» та садівничому товаристві «Науковий» за загальноприйнятою методикою, аналізуючи спочатку всі плоди, що обпали, а в подальшому по 100 плодів у падалиці з кожного дерева. Обліки проводили два рази на тиждень, починаючи з першої декади червня. Розтинання й аналіз плодів проводили в лабораторії кафедри зоології та ентомології ім. Б. М. Литвинова. Для визначення пошкодження плодів сливовою плодожеркою в урожаї при проведенні двох обприскувань інсектицидами аналізували по 100 плодів з кожного дерева. В обліках було 5 дерев кожного сорту сливи. Для захисту урожаю сливи від сливової товстонижки та сливової плодожерки проводили обприскування інсектицидом Нурелл Д, 500 к. е. (1,5 л/га). Перше обприскування проведено через 7 діб після цвітіння сливи проти сливової товстонижки, друге — на початку відродження гусениць сливової плодожерки, тобто по одному обприскуванню проти зазначених видів. Для захисту урожаю сливи від сливової плодожерки проводили обприскування інсектицидами: перше препаратом Моспілан 20 % р. п. (0,4 кг/га) і друге — препаратом Матч 5 % к. е. (1 л/га).

Результати досліджень. У падалиці сливи Ренклюд Альтана в 2013 р. (табл. 1) личинки сливової товстонижки були вперше виявлені 18.06, а частка пошкоджених плодів

становила 25,9 %. Частка пошкоджених плодів через три доби становила 65,0 %, через сім діб — 88,0%, а в подальшому 88,0–98,0 %.

У падалиці аличі дикорослої личинки сливової товстонижки були виявлені 11.06, а частка пошкоджених плодів становила 87,0 %. У падалиці личинок виявляли до 02.07, а частка пошкоджених плодів становила 83,0–98,0 %.

Перші плоди сливи Ренклюд Альтана з гусеницями сливової плодожерки в 2013 р. (табл. 1) були виявлені першого червня і траплялися до другого липня. У перших двох обліках частка пошкоджених плодів сягала 28,6–30,5 %, а в подальшому 1,0–17,5 %.

1. Пошкоженість плодів у падалиці сливовою товстонижкою та сливовою плодожеркою в саду ДП НДГ «Докучаєвське» у2013 р. (без обприскування інсектицидами)

Дата	Кількість плодів в обліку, шт.		Кількість виявлених гусениць у плодах							
			слива Ренклюд Альтана				алича дикоросла			
	слива Ренклюд альтана	алича дикоросла	сливова товстонижка		сливова плодожерка		сливова товстонижка		сливова плодожерка	
			шт.	%	шт.	%	шт.	%	шт.	%
01.06	42	100	0	0,0	12	28,6	0	0,0	0	0,0
04.06	36	100	0	0,0	11	30,5	0	0,0	0	0,0
07.06	100	100	0	0,0	5	5,0	0	0,0	3	3,0
11.06	40	100	0	0,0	7	17,5	87	87,0	3	7,5
14.06	100	100	0	0,0	9	9,0	83	83,0	1	1,0
18.06	54	100	14	25,9	3	5,6	84	84,0	2	3,7
21.06	60	100	39	65,0	2	3,3	97	97,0	0	0,0
25.06	100	100	88	88,0	1	1,0	89	89,0	0	0,0
29.06	100	100	96	96,0	0	0,0	91	91,0	0	0,0
02.07	100	100	97	97,0	1	1,0	98	98,0	1	1,0
05.07	100	100	97	97,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
09.07	100	100	98	98,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
12.07	100	100	94	94,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
16.07	100	100	90	90,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
19.07	43	100	39	90,7	1	1,0	0	0,0	0	0,0

У плодах аличі дикорослої плоди з гусеницями сливової плодожерки були виявлені 07.06 і траплялися в падалиці до 18.06. Частка пошкоджених плодів була незначною і становила 1,0–7,5 %.

У 2015 р. для захисту сливи сорту Ренклюд Альтана і аличі дикорослої від сливової товстонижки і сливової плодожерки було проведено два обприскування інсектицидом Нурелл Д, 500 к. е., 1,5 л/га.

У падалиці сливи Ренклюд Альтана (табл. 2) плоди з личинками сливової товстонижки вперше були виявлені третього липня, і їх частка становила 24,5 %. Максимальна частка пошкоджених плодів сягала 45,4 %.

У падалиці аличі дикорослої личинки сливової товстонижки були виявлені 16.06, а частка пошкоджених плодів становила 13,2 %. У подальших обліках частка пошкоджених плодів становила від 66–88 % до 9,2–48,0 %.

Перші плоди сливи Ренклюд Альтана в падалиці з гусеницями сливової плодожерки (табл. 2) були виявлені п'ятого червня при пошкодженні 1,2 % плодів. Траплялися плоди з пошкодженням сливовою плодожеркою до 05.07. Частка пошкоджених плодів становила 1,2–4,3 %.

У падалиці аличі дикорослої перший плід, пошкоджений сливовою плодожеркою, був виявлений 09.06, а пошкоджені плоди траплялися в обліках до 09.07. Частка пошкоджених плодів була зовсім незначною і становила 1,0–3,7 %.

2. Пошкодженість плодів у падалиці сливовою товстони́жкою і сливовою плодожеркою в саду ДП НДГ «Докучаєвське» у 2015 р. при проведенні обприскування інсектицидом Нурелл Д, 500 к. е. (1,5 л/га)

Дати обліку	Кількість плодів в обліку, шт.		Плодів з личинками							
			слива Ренклюд Альтана				алича дикоросла			
	слива Ренклюд Альтана	алича дикоросла	сливова товстони́жка		сливова плодожерка		сливова товстони́жка		сливова плодожерка	
			шт.	%	шт.	%	шт.	%	шт.	%
05.06	83	90	0	0,0	1	1,2	0	0,0	0	0,0
09.06	70	100	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	1,0
12.06	48	72	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	1,3
16.06	65	68	0	0,0	2	3,0	9	13,2	0	0,0
19.06	100	100	0	0,0	0	0,0	25	25,0	0	0,0
23.06	100	100	1	1	0	0,0	68	68,0	0	0,0
25.06	69	100	0	0,0	0	0,0	81	81,0	1	1,0
01.07	59	100	0	0,0	0	0,0	43	43,0	0	0,0
03.07	53	100	13	24,5	0	0,0	66	66,0	0	0,0
07.07	55	100	25	45,4	1	1,8	48	48,0	0	0,0
09.07	23	54	8	34,8	1	4,3	5	9,2	2	3,7
17.07	53	100	18	34,0	0	0,0	36	36,0	0	0,0
21.07	45	100	10	22,2	0	0,0	16	16,0	0	0,0
24.07	32	100	14	43,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0
28.07	21	100	8	38,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0

За роки досліджень у падалиці аличі дикорослої перші плоди, пошкоджені сливовою товстони́жкою, в 2012 р. були виявлені 9.06, в 2013 р. — 11.06, в 2014 р. — 5.06 і в 2015 р. — 16.06, а в падалиці сливи Ренклюд Альтана — 20.06, 18.06, 24.06 і 03.07 відповідно. Таким чином, в усі роки перша падалиця, пошкоджена сливовою товстони́жкою, з'являється на аличі дикорослій переважно в першій половині червня.

Плоди сливи Ренклюд Альтана, пошкоджені гусеницями сливової плодожерки, в падалиці були виявлені в 2012 р. — 4.06, в 2013 р. — 1.06, в 2014 р. — 5.06 і в 2015 р. — 5.06, а аличі дикорослої — 6.06, 7.06, 5.06 і 9.06 відповідно, тобто перша падалиця, пошкоджена сливовою плодожеркою, на аличі дикорослій і сливі Ренклюд Альтана з'явилася в першій декаді червня. Таким чином, перші плоди в падалиці, пошкоджені сливовою товстони́жкою і сливовою плодожеркою, з'являються переважно в першій – другій декадах червня.

Проведення обприскування проти сливової товстони́жки і сливової плодожерки інсектицидом Нурелл Д, 500 к. е. 1,5 л/га ефективніше проти сливової товстони́жки на сливі, а проти сливової плодожерки – на сливі й аличі дикорослій, оскільки частка пошкоджених плодів у падалиці перевищував 2 % лише в трьох обліках із 30-ти проведених (табл. 2).

Для захисту урожаю сливи від сливової плодожерки було проведено два обприскування інсектицидами: перше препаратом Моспілан 20% р. п. (0,4 кг/га) і друге препаратом Матч 5 % к. е. (1 л/га). Обприскування проводили ранцевим мотообприску-

вачем у садівничому товаристві «Науковий». При аналізі в урожаї 500 плодів кожного із сортів було виявлено пошкоджених плодів: Ренклюд Альтана — 22 плода (4,4 %), Угорка звичайна — 14 плодів (2,9 %), Ганна Шпет — 19 плодів (3,8 %).

Висновки. 1. Перші плоди в падалиці, пошкоджені сливовою товстонишкою, з'являються на аличі дикорослій, а вже потім — на сливі Ренклюд Альтана, на одну декаду пізніше. 2. Проведення одного обприскування інсектицидом Нурелл Д, 500 к. е. не забезпечує необхідного захисту від сливової товстонижки плодів сливи і аличі. 3. Дворазове обприскування сливи проти сливової плодожерки забезпечує 95,6–97,7 % непошкоджених плодів в урожаї.

Бібліографічний список: 1. Васильев В. П. Вредители плодовых культур / В. П. Васильев, И. З. Лившиц. — М.: Колос, 1984. — 399 с. 2. Власюк С. Г. Слива та алича / С. Г. Власюк — К.: Урожай, 1989. — 152 с. 3. Євтушенко М. Д. Особливості шкідливості сливової товстонижки та сливової плодожерки / М. Д. Євтушенко, А. В. Зубрицький, І. В. Царенко // Захист рослин у ХХІ столітті: проблеми та перспективи розвитку: матеріали міжнар. наук. конф. студ., аспірантів і молодих учених (24–25 жовтня 2013 р.) — Х.: ХНАУ, 2013. — С. 37–40. 4. Євтушенко М. Д. Особливості біології та шкідливості сливової товстонижки і сливової плодожерки в саду ДП НДГ «Докучаєвське» ХНАУ ім. В. В. Докучаєва / М. Д. Євтушенко // Карантин та інтегрований захист рослин. Перспективи розвитку в ХХІ столітті (19–20 листопада 2015 р.): тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф. вчених, аспірантів і студентів. — К.: НУБіП, 2015. — С. 228–229. 5. Інтегрований захист плодів культур: Навчальний посібник / Ю. П. Яновський, І. С. Кравець, І. В. Крикунов та ін.: За ред. д-ра с.-г. наук Ю. П. Яновського. — К.: Фенікс, 2015. — 648 с.: іл. 6. Лапа О. М. Захист кісточкових культур від шкідників та хвороб / О. М. Лапа, Л. В. Розова, В. Ф. Дрозда та ін. — К., 2009. — 53 с. 7. Тертыйшный А. С. Основные вредители сливы и разработка мер борьбы с ними в Восточной Лесостепи УССР: автореф. дис.... канд. биол. наук: спец. 06.01.11 «Фитопатология и защита растений» / А. С. Тертыйшный. — К., 1983. — 20 с. 8. Ющенко Л. П. Шкідники плодів сливи в Північному Лісостепу України та заходи обмеження їх чисельності: автореф. дис.... канд. с.-г. наук: спец. 16.00.10 «Ентомологія» / Л. П. Ющенко. — К., 2004. — 20 с.

Одержано редколегією 20.12.2015 р.
E-mail: fzr_dekanat@ukr.net